

АСПЕКТИ ПАРТНЕРСЬКОГО ПІДХОДУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розкрито значення наукової спадщини В. О. Сухомлинського в навчально-виховному процесі. Визначено окремі аспекти його педагогічної діяльності, покладені в основу Концепції Нової української школи, зокрема обґрунтовано організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження партнерського підходу; необхідність застосування діалогової стратегії та педагогічної взаємодії, яка може бути реалізована завдяки єдності інтелектуальної діяльності, світоглядних переконань та творчої співпраці.

Ключові слова: *партнерський підхід, освіта, виховання, Нова українська школа, профільне навчання, особистість, комунікація.*

В статье раскрыто значение научного наследия В. А. Сухомлинского в учебно-воспитательном процессе. Определены отдельные аспекты его педагогической деятельности, положенные в основу Концепции Новой украинской школы, в частности обоснованы организационно-педагогические условия эффективного внедрения партнерского подхода; необходимость применения диалоговой стратегии и педагогического взаимодействия, которая может быть реализована благодаря единству интеллектуальной деятельности, мировоззренческих убеждений и творческого сотрудничества.

Ключевые слова: *партнерский подход, образование, воспитание, Новая украинская школа, профильное обучение, личность, коммуникация.*

These article presents the relevance of the heritage of V. Sukhomlinsky in the context of developing a partnership approach. The importance of the educational environment is examined and the trends in the interaction of teachers, parents, and students in Pavlysh secondary school are specified. Some aspects of pedagogical activity of V. Sukhomlinsky, which form the basis of the concept of the New Ukrainian School. The organizational and pedagogical conditions for the effective implementation of the partnership approach, which were used by the innovative teacher, are substantiated. The significance of the scientific heritage of V.A. Sukhomlinsky in the educational space, as well as the implementation of his experience in the educational process.

The necessity of using a dialogue strategy and pedagogical interaction, which can be realized due to the unity of intellectual activity, worldview beliefs and creative cooperation, is shown. The feature of the organization of the educational process of V. Sukhomlinsky is analyzed and the main points of the research problem are substantiated. Attention is focused on historical information about certain aspects of the life of an outstanding teacher. It turned out that V. Sukhomlinsky, keeping in memory the memories of his parents, creates works of moral and aesthetic themes.

The features of the pedagogical technology of the innovator, which is presented in the context of educational innovations of scientific works of the researcher, are determined. A historical and pedagogical review of the heritage of V. Sukhomlinsky in the educational sector is examined, which attests considerable attention to the features of profile training at the Pavlysh school. Reasonably holistic system of views of the teacher on the comprehensive development of the personality of the student in the educational process. The main priorities of the Pavlysh school with the help of which the pupils achieve significant successes are highlighted and characterized. The formation and development of a partnership approach in the practical activities of an innovative teacher is revealed. The relationship of training and practice in the educational process is determined, which provides for the cooperation of students and the teaching staff. The influence of the environment and other factors on the formation of a comprehensively developed personality is considered.

Key words: partnership approach, education, upbringing, NUS, profile training, personality, communication.

Постановка проблеми. Чимало наукових педагогічних досліджень ХХІ ст. зосереджено на проблемі навчання та виховання молодого покоління. Звертаючись до історичного досвіду вітчизняних та зарубіжних науковців щодо ефективного впровадження партнерського підходу, варто звернутися до Концепції Нової української школи. Пріоритетним напрямом розвитку сучасної вітчизняної та світової освіти є перенесення акцентів зі знань і вмінь (як основних результатів навчання) на формування в учнів системи компетентностей. Свого часу до них звертався і В. О. Сухомлинський, розкриваючи їх через розвиток природних здібностей вихованців. Маючи значний досвід педагогічної роботи в Павлівській середній школі, для створення дружнього, творчого колективу педагог передусім використовував партнерський підхід.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. На основі аналізу наукової літератури можемо стверджувати, що значна кількість праць присвячена вивченню спадщини В. О. Сухомлинського, розкриттю основних аспектів його професійної діяльності видатного педагога (А. М. Богуш, І. Д. Бех, Л. С. Бондар, В. Ф. Деркач, В. Г. Кузь, О. Я. Савченко, М. І. Сметанський, О. В. Сараєва, І. В. Сопівник, О. Б. Петренко, В. Л. Федяєва та ін.).

Практика видатного педагога вивчалася як вітчизняними (О. Я. Савченко, Н. В. Безлюдна, М. М. Дубінка, Г. В. Калмиков, А. А. Семез, Н. О. Василенко, В. О. Кравцов), так і зарубіжними дослідниками, зокрема російськими (М. І. Мухін, В. Г. Риндак, С. Л. Соловейчик), китайськими (Сяо Су, Ляо Цайчжи, Лия Цзихуа), американськими (Д. Ларш), польськими (М. Библюк), німецькими (Е. Гартманн) та ін.

Мета статті – зважаючи на педагогічні ідеї та науковий доробок В. О. Сухомлинського, окреслити організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження партнерського підходу.

Для досягнення поставленої мети нами було визначено такі **завдання**: проаналізувати джерельну базу з проблеми дослідження; на основі наукового доробку В. О. Сухомлинського з'ясувати особливості впровадження ним партнерського підходу.

Виклад основного матеріалу. В українському освітньому просторі із 2018 року впроваджуються стандарти Нової української школи (далі – НУШ), що ґрунтуються на досвіді зарубіжних психологів, педагогів, науковців, а саме: Б. Блума («Таксономія Блума»), Е. Дейла («Конус досвіду»), М. Грідера (невербальна комунікація), У. Річардсона (навчання за допомогою новітніх технологій), Д. Джонсона, Р. Джонсона, Е. Джонсона-Холубека (навчання шляхом співпраці) та ін. Означені зарубіжні методики реалізуються паралельно з ідеями видатного українського вченого-педагога В. О. Сухомлинського, що передбачають партнерський підхід.

У зв'язку з цим особливо цінною для нас є праця В. О. Сухомлинського «Павлиська середня школа» (1979), в якій представлений аналіз його педагогічної практики. У книзі дослідник зазначав, що після закінчення у 1938 році Полтавського педагогічного інституту в нього залишилися приємні спогади про викладачів педагогіки, літератури, історії, а у своїй подальшій педагогічній діяльності він неодноразово звертався до методичних поглядів, що панували у цьому закладі: «Тут педагогіка була не засушена висновками, а живою, яскравою розповіддю про мистецтво виховання, про методи впливу на свідомість і почуття» [2, с. 393].

Досвід роботи Василя Олександровича свідчить, що педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх інновацій і будується насамперед на закономірностях функціонування системи «педагог – середовище – учень» у визначених формах навчання (індивідуального, групового, колективного тощо). При цьому важливою умовою навчально-виховного процесу є творча взаємодія вчителя, учня та батьків, що ґрунтується на засадах партнерства.

Великою духовністю пронизані його ідеї, втілені в багатьох нововведеннях та успішних формах роботи, серед яких – «Школа радості», «Школа під блакитним небом», «Книга природи», «Кімната казки», «Острів чудес», «Кімната думки», «Куточок мрії», «Сад здоров'я», «Мандрівка Земною кулею», «Сад матері», «Сад героїв», «Сад подяки». Визначені етичні настанови він реалізовував під час проведення різноманітних свят: Матері, Батька, Книги, Творчості, Першого врожаю, Жайворонка, Першого хліба та ін. [3, с. 124]. При цьому педагог наголошував на пошуку духовного зближення у вихованні: «На околиці села стояла напівзруйнована хата, ми влаштували в ній щось схоже на каюту пароплава і назвали свій уявний корабель «Північний Робінзон». Тут ми читали книги про видатних мандрівників, малювали карту наших фантастичних відкриттів» [2].

Доведено, що педагогові, як і філософу, потрібно десятиріччя, щоб сформувані власні світоглядні принципи, педагогічні переконання та впроваджувати їх у життя. Провідна роль у формуванні своєї думки, вмінні лаконічно висловлюватися, шанувати народні традиції, на глибоке переконання В. О. Сухомлинського, належить сімейному вихованню, родинним зв'язкам на засадах партнерства. Як відомо, В. О. Сухомлинський сам зростав у великій дружній родині. Його батько, Олександр Омелянович, був вправним столяром, виготовляв меблі та музичні інструменти, а пізніше став діячем-активістом (завідував хатою-читальнею, керував трудовим навчанням у школі); мати, Оксана Іудівна, була домогосподаркою, виготовляла швейні вироби, працювала в колгоспі [5, с. 7]. У сім'ї Сухомлинських панувала атмосфера любові, довіри, турботи, де кожен поважав професійний вибір та світоглядні погляди. Тому джерелом партнерства є взаємовідносини, де батьки у гармонії між собою змогли виховати порядних дітей – Василя, Івана, Сергія та Меланію. Згодом Василь Олександрович напише про це так: «Я не відчував би всієї краси літнього світанку в селі, якби в далекому дитинстві мене не вразили до глибини душі прочитані матір'ю слова Т. Г. Шевченка «Тихесенько вітер віє, степи, лани мріють, між ярами, над ставами верби зеленіють...» [1, с. 686].

Педагог-новатор, тримаючи в пам'яті спогади про батьків і родину, створить неординарні твори на морально-естетичну тематику: «Батьківська педагогіка» (1978), «Народження громадянина» (1971), «Як виховати справжню людину» (1990), «Про виховання» (1982), «Моральні заповіді дитинства і юності» (1966), «Мудрість батьківської любові» (1988), «Духовний світ школяра» (1976), «Хрестоматія з етики» (1990), «Шлях до серця дитини» (1963), «Всі добрі люди – одна сім'я» (2012), «Листи до сина» (1987), «Сто порад учителю» (1988), «Серце віддаю дітям» (1972) та ін. [1].

Одним із пріоритетних напрямів діяльності В. О. Сухомлинського є створення Батьківської школи, в якій заняття відбувалися впродовж усіх років перебування дитини в навчальному закладі. Важливо, що при цьому були створені такі організаційно-педагогічні умови, аби «педагогіка стала наукою для всіх – і для вчителів, і для батьків» [2]. Завдяки активній взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу вихованці Павлиської середньої школи під мудрим керівництвом директора В. О. Сухомлинського досягли значних успіхів у реалізації поставленої мети. При цьому ключовим компонентом шкільної освіти став саме партнерський підхід.

Історико-педагогічний огляд наукових досліджень педагога-новатора в освітній галузі засвідчив значну увагу до особливостей профільного навчання в Павлиській школі. Так, Сухомлинський зазначає, що «завдяки політехнічним знанням кожному старшокласнику відкривається можливість обрати спеціальність, в якій він може проявити свої здібності» [4, с. 380]. Неабияка заслуга в цьому належала науково-предметним гурткам. Таким чином, учні стають повноцінними робітниками, де співпраця з викладачами також визначається як партнерство. Особливістю навчально-виховного процесу Павлиської школи є те, що «учні опановують уміння та навички слюсарної, токарної, електромонтажної справи, догляд за рослинами і тваринами». Отже, як зауважує В. О. Сухомлинський, «чим більше праця дітей схожа на працю дорослих, тим сильніше її виховний вплив» [2].

Важливою особливістю освіти Павлиської школи є навчальний літній практикум у 8–9 класах, коли учні працюють у шкільних майстернях, робочих кімнатах і лабораторіях, на дослідницьких ділянках, у цехах, на ремонтно-технічній станції та в колгоспній тракторній бригаді, а «старшокласники, які досягли значних успіхів і майстерності в радіотехніці та електроніці, стають керівниками колгоспної молоді» [2].

Таким чином, усебічний розвиток особистості вихованців, їх участь у суспільній праці переконує, що колектив Павлиської школи у своїй діяльності, поряд з іншими, використовував і партнерський підхід.

Висновки. Аналізуючи потреби сучасності та враховуючи той факт, що освітня галузь перебуває сьогодні на етапі розвитку, Концепція Нової української школи ґрунтується на засадах партнерства, які свого часу впроваджував у діяльності Павлиської середньої школи видатний педагог В. О. Сухомлинський. Основу його поглядів складають світоглядні принципи, нові погляди у навчально-виховній роботі, зокрема співпраця в різних сферах діяльності, що реалізується у сучасній освітній реформі.

Межі нашого наукового пошуку не дозволили розглянути ще низку проблем, серед яких партнерський підхід в системі взаємовідносин батьки-діти, школа-діти, батьки-школа, що потребують подальшої роботи в означеному напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності (1841-2008): навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Даниленко, Л. В. Іваницька, А. П. Коцур [та ін.] ; за заг. ред. А. П. Коцура, В. П. Коцура, Н. В. Терес. – К. : Книги – XXI, 2010. – 686 с.

2. Сухомлинский В. А. Павлышская средняя школа: обобщение опыта учеб.-воспитат. работы в сел. сред. Школе / В. А. Сухомлинский. – Изд.2-е. – М.: Просвещение, 1979.–393 с., 9 л. ил.

3. Сухомлинська О. В. Школа Сухомлинського у Павлиші – погляд крізь призму часу: науково-популярне видання / О. В. Сухомлинська. – К. : Пед. думка, 2013. – 124 с.

4. Українська педагогіка в персоналіях : у 2- кн. / за ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 2. – 552 с.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – 654 с.

Дата надходження до редакції: 15.10.2019 р.